

Időutazás – a Filmvilág 2019-ben¹

Beszélgetés Létay Verával 1999-ben, a Filmvilág húsz éves jubileuma alkalmából

1958-ban alapított, szerény kis kétheti lapból éppen húsz évvel ezelőtt jött létre egy formájában, szellemében megújult folyóirat. A szeptemberi, jubileumi számban a szerkesztőség érdekes időutazásra, izgalmas szellemi kalandra invitálja olvasóit. A Filmvilág múltjáról és jövőjéről a főszerkesztővel, Létay Verával beszélgetünk.

Hogyan született az új Filmvilág?

– A régi Filmvilág néhány munkatársával, többek között Zsugán Istvánnal, Székely Gabriellával, Zalán Vincével együtt elképzeltünk egy lapot; megvalósításáért szerencsére nem kellett nagyon sokat harcolni. Az

alapvető változtatást az jelentette, hogy egy kétheti kis újságból egy havonta megjelenő, négyszer vastagabb, 64 oldalas folyóiratot csináljunk. A forma és ezzel a terjedelem módosulása azonban önmagában is

konceptióváltást jelentett, de a leglényegesebb a

¹ Népszava, Szép Szó melléklet 1999. október 2. szombat, VI. lap. A beszélgetést Gervai András készítette.

szemlélet és a hangvétel megújítása volt. Friss szeleket akartuk beengedni, megismertetni az új irányzatokat, teret adni a fiatal tehetségnek. Egyébként elhatároztuk, csak addig csináljuk a lapot, amíg nem kell erkölcsi és ízlésbeli kompromisszumokat kötnünk, s egymással sem kell megalkudnunk.

S nem kellett?

– Végig harmonikus, baráti maradt a kapcsolatunk.

A hatalommal hogyan jöttek ki?

– Sok konfliktusunk volt, gyakran táncoltunk pengeélen. Többször megintettek minket, s igazoló jelentéseket kértek tőlünk. De azért nem szeretném mártírnak feltüntetni magunkat. Igyekeztünk azt írni, amit gondoltunk, de próbáltunk furfangosan fogalmazni, játszani a szavakkal, úgy kormányozni a hajót, hogy minél közelebb menjünk a zátonyokhoz, s végül mégis sikerüljön két milliméterre elsiklani mellettük.

Kinek, hova szóltak a jelentések?

– A Filmfőigazgatóságnak, ahonnan – ezt annak idején nem tudtam – továbbították azokat a pártközpontba és a Belügyminisztériumba. Egyszer még a Tájékoztatási Hivatal elnöke is behívatott magához a Parlamentbe, és sokat sejtetően közölte: „szakad a cérna”. Neogótikus pompa, vörös szőnyeg, a tárgy és a környezet komikus ellentéte. Csak filmburleszkben képzelhető el, hogy az Elysée-palotába rendelik a Cahiers du Cinéma szerkesztőjét, mert mondjuk rossz kritikát közölt Godard-

ról.

Mivel tettek rossz fát a tűzre?

– A konkrét esetben már nem tudom, de rossz néven vették, ahogyan a Bódy- vagy a Jeles-filmekkel, Wajdával, a Latinovits-jelenséggel foglalkoztunk. A Pergőtűz-kritikánkért, s a film szövegének közléséért is jól elkalapáltak, az éves prémiumomat elvonták. Lengyel László cikke miatt – amelyben többek között arról írt, hogy még a Szálasi-per esetében, gyilkosokkal, szörnyetegekkel szemben is jogilag korrekten kellett volna eljárni – visszavonták a Balázs Béla-díjamat.

Hogyhogy?

– A minisztériumból már levélben értesítettek, hogy díjat kapok, amikor a cikk megjelenése után fölhívtak, mégsem. Aztán újra fölhívtak, mégis lesz díj. Erre kölcsönkértem egy tekintélyes fekete ruhát, mire újabb telefont kaptam: ne menjen az ünnepségre. A következő évben aztán megkaptam a díjat.

A rendszerváltozás után a politikai konfliktusok helyett nem támadtak újabb, ezúttal anyagi természetű nehézségeik?

– De igen. Egyszer, amikor nem kaptuk meg a pályázott összeget, majdnem meg is szűnt a Filmvilág: a kiadó vezetője telefonált, ne adjuk le a következő számot a nyomdába. Mi leadtuk. Akkor hoztuk gyorsan létre a Filmvilág Alapítványt, amihez kaptunk pénzt a Soros Alapítványtól, a Filmfőigazgatóságtól, s még sok helyről támogattak.

Jelenleg mennyi időre biztosított a Filmvilág megjelenése?

– Egy évre, mint minden kulturális lapnak.

Eredetileg hány újságíró csinálta a lapot?

– Tizenegy-tizenhárom, főállásban.

És ma?

– Összesen három. Van még egy dokumentátorunk, s egy zseniális titkárnőnk is, de egyikünk sincs státusban. Mivel a Filmvilágot önálló alapítványi formában adjuk ki, minden feladatot, amelyekhez régen nagy kiadói apparátus állt rendelkezésre, mi végzünk. Beleértve az alternatív terjesztést is: az art mozikba, jobb könyvesboltokba, s még néhány helyre magunk visszük el a lapot.

Hány példányban jelent-jelenik meg a Filmvilág?

– Régebben, hosszú időn keresztül húszezer példányban. A rendszerváltozás után hirtelen a felére csökkent a példányszám, mivel a környező országokban áttértek a dollárelszámolásra, s az erdélyi, szlovákiai, kárpátaljai, vajdasági magyar anyanyelvű olvasóink nem tudták a lap árát megfizetni, s talán a korábbi politikai és információs érdekessége is megszűnt a számukra. Ma tízezer példányban jelenünk meg, ebből körülbelül hét-ezer-ötszázat tudunk eladni.

A szakma mennyire figyel a folyóiratra?

– Nagyon kíváncsiak voltunk rá, hogy kik olvasnak minket, s ezért egyszer megvettük a postától az előfizetői listát. Áttanulmányozva meglepetéssel láttuk, hogy filmek alig fizetnek elő. A lap indulásánál egyébként úgy gondoltuk, nem is azt kell kitalálni először, hogy milyen lapot akarunk csinálni, hanem azt, hogy kinek. Mi az érdeklődő, szabad szellemű, eredeti gondolkodású fiatalokat céloztuk meg, elsősorban az egyetemistákat, értelmiségieket, de persze az egyéb filmbarátokat is. Olvasóink nyolcvan százaléka fiatalokból állt, s őket sikerült is megőriznünk.

Az indulás óta mennyire tolódtak el a szerkesztésben arányok, hangsúlyok?

– Meglehetősen, mivel a világ is eltolódott, s az olvasóközönség érdeklődése is megváltozott. Mindehhez alkalmazkodni kell, sőt, egy jó lapnak nemcsak a meghatározó, fő tendenciákkal kell foglalkoznia, de három lépéssel a változások előtt ajánlatos járnia. Amióta a filmművészet korábbi vonzereje meggyengült, a művészfilmek mellett elkezdtünk a populáris műfajokkal is elemzően foglalkozni, nyitottunk a virtuális kultúra, s a cybervilág felé. A multimédia témája számaink legalább egyharmadát elfoglalja. Különbféle szociológiai, befogadói, lélektani megközelítésben a televízió is témául szolgál számunkra.

A hazai filmkínálaton kívül miből és hol tájékozódnak?

– Külföldi filmfolyóiratokból, filmkönyvekből, videokazettákból, az internetről és persze fesztiválok. Pénzhiány miatt ma már csak kevés fesztiválon tudunk részt venni, de a három legfontosabb helyre, Berlinbe, Velencébe, Cannes-ba elmegyünk, s ott látástól vakulásig rengeteget mozizunk, hogy képben legyünk.

Szeret még filmet nézni? Talál elég kedvére való opust?

– Találok, ha nem is annyit, mint régebben.

Jubileumi szeptemberi számuk mivel foglalkozik?

– Az volt az ötletünk, hogy mi lenne, ha rögtön a negyvenéves évfordulónkat ünnepelnénk, ha megvizsgálnánk, mi lesz húsz év múlva a filmművészettel, s a világgal. Az egész szám 2019-ben játszódik, s egy világképet próbál kirajzolni, ami azonban nem egységes, hiszen különböző szerzőinknek mások az elképzelései.

Ön szerint mi lesz, ha nem is húsz, de mondjuk öt év múlva a mozgóképpel?

– Úgy hiszem, a változások a valóságban sohasem olyan drámaiak, futurisztikusak, mint ahogy azokat elképzeljük.

És mi lesz a magyar filmmel: a közeli jövőben felívelhet-e újra?

– Ez titokzatos folyamat. Az ismert körülmények ellenére lehet, hogy jövőre vagy mondjuk két év múlva akad négy-öt olyan fiatalember, aki megfordítja a jelenlegi

helyzetet.

S miből lesz pénzük a filmek elkészítésére?

– Én nem hallottam arról, hogy döbbenetesen jó forgatókönyveket azért nem lehetett megvalósítani, mert nem jutott rájuk pénz. A tehetség valamiképpen utat tör magának.

A Filmvilág jövőjét illetően optimista? Egyáltalán: az elmúlt két évtized alatt nem adódott olyan helyzet, hogy úgy érezte, abbahagyja?

– Nagyon sokszor fel akartam állni. Míg azonban a magánéletben könnyen feladom, a munkában stimulálnak a konfliktushelyzetek. De aztán a fiataloké a pálya. A Filmvilág 2019-ben is megjelenik. Bár lehet, hogy nem papíron.

